

був при владі, вода перетікала, як сам час, – що хвилини. Вона жила, плекала і виростила велике промислове місто. Водоканал має наймасштабніші мережі в Полтавській області. Якщо до війни довжина водопровідних мереж у Кременчуці становила 45 км, – то сьогодні водоканал обслуговує більше ніж 441 км водопровідних та понад 242 км каналізаційних мереж. Незважаючи на те, що Кременчук змушений використовувати воду з Дніпра, якість якої з кожним роком погіршується, завдяки впровадженню передових сучасних технологій, вдається подавати в оселі мешканців міста питну воду, котра відповідає всім державним стандартам. Сучасні вражаючі обсяги робіт, екологічні проблеми, технологічні зміни описані на сторінках книги.

Аби дійти такого розвитку, якого досяг Кременчуцький водоканал, треба було докласти гострого розуму й наполегливості, що завдячується кільком поколінням керівників підприємства, його працівникам, керівникам міста та галузі, проєктантам і партнерам. Коли влітку 1910 року перший водопровід було прокладено від Піщаної гори до тодішньої Ярмаркової площі, на підприємстві працювало два десятки співробітників. Нині ж на підприємстві трудяться близько тисячі робітників, службовців, інженерно-технічних працівників. На Кременчуцькому водоканалі у будь-які часи цінували насамперед людину. І зараз підтримується шана одне до одного в колективі, до ветеранів пра-

ці, до їх досвіду. Заохочується активний, здоровий спосіб життя. А до споживачів, якими є практично всі мешканці міста, виявляється уважне ставлення з розумінням проблем та питань, що виникають.

Творці рецензованої монографії довго і копітливо збирали свідчення, які стосуються діяльності підприємства. Пошуки інформації вийшли далеко за межі Кременчука. Подекуди вони проходили марно, а інколи завершувалися приємними несподіванками. Так, у книгосховищах Петербурга і Москви вдалося виявити розроблений у 1892 році інженером А.К. Єншом проєкт Кременчуцького міського водопроводу та каналізації центральної частини міста, «Доповідь Кременчуцької міської управи про спорудження водопроводу», опубліковану в 1913 році окремою брошурою.

Книга побачила світ, завдяки екс-меру Кременчука М.В. Глухову, генеральному директорові КП «Кременчукводоканал» В.В. Медведовському, ветеранам підприємства, співробітникам Кременчуцького краєзнавчого музею, які надали архівні документи, спогади та фотоматеріали.

Як підсумок зазначимо, що монографія О. Єрмака має науковий характер, відзначається актуальністю і практичністю для спеціалістів водопровідно-каналізаційного господарства, краєзнавців, усіх тих, хто цікавиться історією виникнення й розвитку систем водопостачання та водовідведення в Україні й на Полтавщині.

Як підсумок зазначимо, що монографія О. Єрмака має науковий характер, відзначається актуальністю і практичністю для спеціалістів водопровідно-каналізаційного господарства, краєзнавців, усіх тих, хто цікавиться історією виникнення й розвитку систем водопостачання та водовідведення в Україні й на Полтавщині.

Володимир Маслак (м. Кременчук)

МИНУЛЕ КРЕМЕНЧУКА ОЧИМА КРАЄЗНАВЦІВ

11 травня 2011 р. Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського гостинно приймав учасників III регіональної науково-практичної конференції, присвяченої 440-й річниці заснування наддніпрянського міста. Вже втретє за останні п'ять років найбільший навчальний заклад Полтавщини збирає науковців і краєзнавців регіону на подібному заході, метою якого є репрезентація новітніх досліджень регіональної історії та обмін досвідом в сфері наукових студій. Незважаючи на те, що краєзнавчі традиції Кременчуччини мають глибоке коріння,

перша регіональна науково-практична конференція на базі Кременчуцького державного політехнічного університету* (КДПУ) відбулася не так давно, у 2006 році, і була присвячена 435-й річниці заснування міста. Ініціатором та основним організатором проведення такого важливого для міста заходу виступила кафедра українознавства КДПУ в особі її завідувача, кандидата історичних наук В.І.Маслака та відомого краєзнавця, доцента кафедри, кандидата мистецтвознав-

* Назва Кременчуцького національного університету (КрНУ) імені Михайла Остроградського у 2000 – 2009 роках.

тва А.М.Лушакової. «Перший млинець» не взявся грудкою: ініціативу кафедри українознавства підтримали краєзнавчий музей і Кременчуцька міська рада. Конференція відбулася за участі викладачів та студентів університету, працівників музею та краєзнавців. Зусиллями кафедри було видано збірник матеріалів конференції, до якого увійшли статті, які висвітлювали різні аспекти історичного досвіду та сучасних суспільно-політичних і культурних процесів в регіоні. Окрім того збірник матеріалів І регіональної науково - практичної конференції містить в собі ґрунтовну добірку спогадів кременчужан.

За три роки, 20 жовтня 2009 р. в Кременчуці відбулася ІІ регіональна науково-практична конференція «Велика Вітчизняна війна в історії українського народу». Конференцію було присвячено 65-й річниці визволення України від німецько-фашистських загарбників, тому в центрі уваги дослідників, які прийняли участь в пленарному та секційних засіданнях, були Кременчук та оточуючий регіон під час Другої світової війни. Традиційною стає участь в конференції студентів університету, які роблять вагомий внесок щодо збору та обробки спогадів старожилів про історію міста і регіону. В своїх доповідях учасники ІІ регіональної науково-практичної конференції висвітили маловідомі сторінки історії наддніпрянського міста від найдавніших часів до сьогодення, його соціально-економічний та культурний розвиток та звернули увагу на проблеми збереження історичних пам'яток, шляхи розвитку дослідницької краєзнавчої роботи.

Регіональний статус конференції не передбачає участі в ній великої кількості вчених з провідних наукових установ України. Але до здобутків організаторів слід віднести зростаючу кількість і географію учасників конференцій, залучення до співпраці в напрямку розвитку краєзнавства місцевої влади та засобів масової інформації. Так, в ІІІ регіональній науково-практичній конференції взяли участь 58 науковців і краєзнавців* з Кременчука, Києва та Світловодська. Втретє на конференцію надсилає свої матеріали відомий кременчуцький краєзнавець, доктор історичних наук, професор Л.І.Євселевський, який зараз мешкає в м.Сан-Франциско (США).

Як і в минулі роки, організатором ІІІ регіональної науково-практичної конференції, присвяченої 440-й річниці заснування Кременчука

* В І конференції взяло участь 45 науковців і краєзнавців, в ІІ – й – 49.

виступила кафедра українознавства КрНУ імені Михайла Остроградського яку підтримав міський краєзнавчий музей. Метою конференції було визначено:

- висвітлення актуальних проблем загальної історії України;
- апробація накопиченого дослідницького матеріалу із історичної, культурної та соціально-політичної сфер життя міста та регіону від найдавніших часів до сьогодення;
- введення в науковий обіг нових літературних та документальних джерел з історичного краєзнавства;
- організація практичної взаємодії науковців, громадських організацій та органів місцевого самоврядування для збереження історико-культурної спадщини та використання її для патріотичного виховання підростаючого покоління.

Відкриття та перше пленарне засідання конференції, за традицією, відбулися в конференц-залі університету. Під час відкриття учасників наукового зібрання привітали проректор з гуманітарної освіти і виховання КрНУ імені Михайла Остроградського, кандидат філософських наук, професор В.В. Сергієнко та заступник міського голови Кременчука В.О.Малецький.

Перше пленарне засідання (модератор А.М.Лушакова) розпочалося з доповіді незмінного учасника попередніх регіональних конференцій голови Автозаводської районної ради м. Кременчука В.М.Коваленка, який звернув увагу присутніх на необхідність втілення в місті програм щодо збереження історичної пам'яті поколінь. Очолована Володимиром Миколайовичем Автозаводська районної рада має достатній досвід щодо практичної реалізації подібних програм: побудова алеї Слави і музею військової техніки в парку Миру, пошукова робота тощо.

В наступній доповіді голова Кременчуцької районної Ради ветеранів, член міжрегіональної спілки письменників України, І.Ф. Паліївець, поділився з присутніми досвідом дослідження антифашистського опору на Кременчуччині та презентував свою книгу «Комуністичний «Набат». Книга присвячена боротьбі молодих патріотів міста Кременчука і придніпровського села Білецьківка під час тимчасової окупації 1941-1943 рр.

Доктор історичних наук, професор Г.Т.Капустян окреслила основні етапи розвитку української державності, зазначивши особливості даного процесу, обумовлені природно-географічними, етно - політичними, економічними, зовнішньополітичними чинниками, тощо. Виступ професора Г.Т.Капустян визвав жваву дискусію.

Від актуальних проблем сучасності та дискусійних питань новітньої історії України до новоросійського періоду в історії Кременчука перервав увагу учасників пленарного засідання своєю доповіддю провідний науковий співробітник Інституту історії АН України Д.С.Вирський. Наукові дослідження та краєзнавчі розвідки відомого українського вченого-кремечужанина завжди із великою зацікавленістю сприймаються його земляками, що відбулося і цього разу.

Після перерви роботу конференції було продовжено в секціях. Перша секція (модератор В.І.Саранча) об'єднала дослідників проблем загальної історії України та військово-історичного краєзнавства. В своїй доповіді «Чинники формування суспільно-політичного статусу жінки періоду Київської Русі» аспірантка кафедри українознавства КрНУ М.Ю.Барановська визначила «чоловічий фактор» таким, що є вирішальним і основоположним у формуванні статусу української жінки в суспільно-політичному житті Давньоруської держави.

До творчої спадщини М.С. Грушевського, яка не втратила своєї актуальності і на початку ХХІ століття, звернувся в своїй доповіді к.і.н., доцент кафедри українознавства КрНУ В.О.Крот. В матеріалі, який він запропонував учасникам засідання було досліджено участь М.Грушевського у виданні народної газети «Село», а також проаналізовано статті вченого, опубліковані на сторінках тижневика та визначено їх вплив на сучасників.

Безліч «білих плям» має одна з героїчних сторінок в історії наддніпрянського міста – участь в бойових діях з німецько-фашистськими загарбниками в серпні 1941 року Кременчуцької дивізії народного ополчення (ДНО). Краєзнавець - пошуковець В.Е. Івушкін у своїй доповіді проаналізував матеріали, які висвітлюють діяльність Кременчуцької ДНО, продемонстрував карти - схеми її бою з німецькими підрозділами, та артефакти, які він знайшов під час пошукової експедиції на місці подій серпня 1941 року. Напередодні 70-ї річниці з дня формування Кременчуцької ДНО та бойових подій за її участі В.Е.Івушкін розкрив невідомі сторінки історії цього підрозділу, повернув імена героїв, які мужньо зустріли німецько-фашистські війська на підступах до міста.

Інший краєзнавець – С.І.Коваль присвятив свою доповідь малодослідженому епізоду в історії міста – кремечуцьким маневрам російської армії у травні 1787 року під час візиту до Кременчука імператриці Катерини II.

Керівник секції, аспірант кафедри українознавства КрНУ В.І.Саранча повідомив присутніх про власний досвід роботи з пошуку матеріалів щодо історії міста періоду Першої світової війни. Він ознайомив учасників засідання про перебування на території Кременчуцького гарнізону у 1916 році військовополонених – підданих Австро - Угорщини.

Цікаві сторінки з історії Кременчуцької губернії часів підписання Ризької мирної угоди (1921 р.) висвітлив у своїй доповіді здобувач кафедри українознавства КрНУ С.Ю.Сезін, а директор Світловодського краєзнавчого музею В.Ю. Сергеев розповів про маловідомі події, які відбувалися на Кременчуччині в жовтні 1943 року під час її визволення від німецько – фашистських загарбників.

В другій секції зібралися дослідники історії Кременчука ХІХ - поч. ХХІ ст. Модератор секції, завідувача відділом історії дореволюційного періоду міського краєзнавчого музею О.В.Коваленко, ознайомила присутніх з історією громади старобригадців Кременчука кінця ХVІІІ – поч. ХХ ст. та визначила основні причини які спонукали «древлеправославних християн» до заселення краю.

Завідуюча відділом природи Кременчуцького краєзнавчого музею Н.В.Музиченко поділилася результатами пошуку біографічних даних двох відомих в Російській імперії др. половини ХІХ – поч. ХХ ст. кремечуцьких садівників К.Є.Рамма та К.І.Бера. Особливостям судноплавних умов на Дніпрі поблизу Кременчука у другій половині ХІХ – початку ХХ століть було присвячено доповідь заступника Кременчуцького краєзнавчого музею з наукової роботи І.М.Соколової.

У минулому році відзначалося 200 років з дня народження відомого російського художника Є.Ф.Крендовського. Художник народився в Кременчуці, вивчення його біографії в працях мистецтвознавців та краєзнавців було досліджено завідуючою відділом мистецтв міської бібліотеки О.П.Шиндіною. Результати дослідження дають можливість стверджувати, що припущення деяких мистецтвознавців та краєзнавців щодо місця смерті та поховання Є.Ф.Крендовського є хибними*.

Цікавою виявилася доповідь студентки КрНУ Ірини Бутової, яка дослідила роль земських установ в організації бібліотек на селі в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. Наступні повідомлення в даній секції відносилися до радянського періоду в історії Кременчука.

* Тривалий час вважалося, що Є.Ф.Крендовський помер у Кременчуці, де був і похований. За матеріалами, які наводять в своєму дослідженні О.П.Шиндіна, художник помер і похований у Нижегородській губернії.

Старший науковий співробітник відділу історії сучасного періоду Кременчуцького краєзнавчого музею Г.О. Близнюк зробила дві доповіді: одну з яких присвятила «вірному лицарю музики» П.М.Сапсаю, а іншу історії вищого професійно-технічного училища № 7 м. Кременчука. Із захопленням присутні слухали розповідь про життєвий і творчий шлях талановитого земляка Петра Миновича Сапсає – людини унікальної обдарованості, музиканта і співака, актора і режисера, композитора і диригента.

Не менш цікавою була доповідь краєзнавця - старожила П.С. Потапенко, який поділився з присутніми спогадами про кременчуцький колгоспний базар у 1941 - 1945 роках.

Одним з пріоритетних напрямків у дослідженнях місцевих краєзнавців є відтворення історії освітніх закладів Кременчука та регіону. Як зазначалося вище, Г.О.Близнюк дослідила історію ВПУ №7, екскурс в історію кременчуцької дитячої художньої школи зробила науковий співробітник відділу науково-освітньої роботи міського музею І.Г. Селезньова, а архівіст архівного відділу виконавчого комітету Кременчуцької міської ради Ю.О.Пугасей ознайомила присутніх зі своїм дослідженням повоєнної освіти Кременчука.

Третя секція (модератор В.В. Шабуніна) об'єднала два напрямки – «Документознавство та джерелознавство» та «Історія Кременчука в спогадах кременчужан та гостей міста». З 2004 року кафедра українознавства КрНУ імені Михайла Остроградського готує фахівців зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність», тому студенти-документознавці є постійними учасниками регіональних науково-практичних конференцій, які відбуваються в Кременчуці. Альона Душенко дослідила історію Кременчука кінця XIX-початку XX століття на основі адрес-календарів та пам'ятних книжок Полтавської губернії, а Анна Елоян визначила місце і роль документа у діяль-

ності Кременчуцького краєзнавчого музею.

Заступник директора Кременчуцької міської централізованої бібліотечної системи (ЦБС) для дорослих Н.А.Сизон проінформували учасників засідання про можливі шляхи взаємодії бібліотек і громадськості в популяризації матеріалів про рідний край. Доповідь Н.А.Сизон продовжила головний бібліограф Н.М.Ткаченко, яка поділилася досвідом краєзнавчої роботи ЦБС.

Спогади кременчужан завжди привертали велику увагу краєзнавців. Особливим теплом по відношенню до історії рідного міста була сповнена доповідь краєзнавця Д.А.Артозея, який поділився спогадами про дореволюційний Кременчук А.І.Риндіної. «На долгую память с неизменной благодарностью» – таку назву мала доповідь - спогади А.М.Лушакової про Заслуженого вчителя України, засновника відділу природи Кременчуцького краєзнавчого музею М.М.Кулішова, яка завершила роботу секції.

На заключному пленарному засіданні (модератор А.М.Лушакова) в ході обговорення роботи конференції були підведені її підсумки та сформульовано рішення, згідно до якого наступний подібний захід має відбуватися у 2013 році. До участі в наступній конференції мають залучатися викладачі усіх вузів міста Кременчука, науковці - краєзнавці з Полтави, Дніпропетровська та інших міст регіону, духовництво, представники діаспори.

Отже, свою основну мету III регіональна науково-практична конференція, присвячена 440-й річниці заснування міста Кременчука реалізувала: ще тривалий час її учасники не залишали приміщення університету, обговорюючи доповіді, що найбільш запам'яталися. Залишається сподіватися, що наступні наукові форуми кременчуцьких дослідників будуть не менш представницькими та сприятимуть піднесенню розвитку краєзнавства в регіоні в цілому.

Володимир Крот (м. Кременчук)

КРЕМЕНЧУК У ДЗЕРКАЛІ ЧАСУ

Рец. на кн.: Вирський Д. «Українне місто»: Кременчук від заснування до 1764-го. — 2-е вид., випр., доп. — К.: Видавничий дім «Киево-Могилянська академія», 2011. — 681 с.: іл.

Вивчення історії рідного краю, міста, села має неабияке виховне значення для нашого суспільства. Традиція дослідження минулого регіонів України була започаткована в другій половині XIX століття представниками історичної школи

Володимира Антоновича. Тоді з'явилися ґрунтовні праці Д.Багалія з історії Слобожанщини, М.Грушевського з історії Київщини та ін. В цей час була написана і перша історія Кременчука Федора Ніколайчика, який також належав до